

TEMA: Restaurering – ideologiernas död

Kulturvärden utges av Statens fastighetsverk med fyra nummer om året

Postadress Box 2263, 103 16 Stockholm

Gatuadress Järntorget 84

Telefon 08-696 70 00

Telefax 08-696 70 01

E-post kulturvarlden@sfv.se

www.sfv.se

ISSN 1104-845X

Ansvarig utgivare och redaktör

Hans Landberg

Artikelförfattarna svarar för artiklarnas innehåll. Endast artiklar signerade SFV samt s. 3 uttrycker myndighetens åsikt.

Medverkande i detta nummer

Anders Bodin, Bo Jonsson, Hans Landberg samt elever och lärare vid Konsthögskolans arkitekturskolas restaureringsavdelning.

Foto/illustrationer

Ahrbom & Partner Arkitektkontor 40c; Hans Landberg 40b, 44; Åke E:son Lindman 28, 42b; Bengt A. Lundberg RAÄ 4, 28a, 31h; Anna Nilsén 16; Bengt Nordgren 26; Jan Norrman 28; Micael Perlmutter 33a, c; Max Plunger 7; Per Rydberg 25a, b; SSM 40a; Tommy Westberg 3.

Huvuddelen av det övriga foto- och illustrationsmaterialet har tagits fram av Konsthögskolans elever.

Omslag

Mälsåkers slott är ett av Sveriges förmåsta barockslott. Genom åren har det genomgått skiftande öden och står i dag tomt sedan restaureringsarbetena tvingats upphöra.

Foto Bengt A. Lundberg, RAÄ.

Produktion Statens fastighetsverk

Layout och typografi Marie Glase

Tryckeri Trydells, Laholm

Prenumeration Se sista sidan!

www.kulturvarlden.se

Utges av Statens fastighetsverk

Hans Landberg, redaktör: Återigen har vi fått möjligheten att göra ett temanummer om restaureringsideologi. För ett år sedan kom Kulturvärden ut med ett temanummer om de stora restaureringarna under slutet av 1800-talet och under 1900-talet. I år gäller det fortsättningen, då resonemanget förs in i nutiden. Liksom i följande grundar sig numret på material som tagits fram av eleverna vid Konsthögskolans arkitekturskolas avdelning för restaureringskonst.

Eleverna studerade under läsåret 2004–05 tio betydande restaureringar från senare år för att se om det finns en tydlig restaureringsideologi i Sverige i dag. Den rubrik de satte på sitt arbete – Ideologiernas upplösning – ger en fingervisning om deras analys.

Den antikvariska hänsynen står sällan i fokus i dag och restaureringar sker sällan på husets villkor, menar man. Istället är det funktionella eller ekonomiska krav som blivit styrande.

Man ser en tydlig pluralism och ambivalens hos dagens restaureringsarkitekter som ofta arbetar med rekonstruktioner och en glidande skala mellan kopior och tydliga samtida tillägg.

I dag råder uppfattningen att varje enskild situation är unik och förhållningssättet vid en restaurering får avgöras från fall till fall. Innebär det då att man kan behandla kulturarvet som man vill? Medför ett pluralistiskt förhållningssätt nödvändigtvis anarki?

I en kommentar skriver arkitekten Anders Bodin att han inte alls är så pessimistisk till ideologiernas upplösning som Konsthögskolans elever verkar vara. «Den rådande pluralismen håller bra som ideologi», menar han och vill istället sätta fokus på den gestaltande arkitektens utbildning och arbetsförhållanden.

3 LEDARE Inför utökning av det nationella kulturarvet?

4 Hur ser dagens restaureringsideologi ut? Finns det en sådan?

5 Anarki eller sunt förnuft?

8 Restaurering sker sällan på husets villkor

10 BRUKARENS BEHOV ■

Katarina kyrka 10

Linköpings domkyrka 13

Skara domkyrka 14

Ny altarordning 16

Sveaplans flickläroverk 18

20 KULTURTURISM OCH LEVANDEGÖRANDE ■

Gunnebo slott 20

Borgholms slottsruin 22

Vadstena slott 25

28 PÅ HUSETS VILLKOR ■

Mälsåkers slott 28

Svartsjö slott 32

Gyttorp 34

36 Inredningskonsten

39 Pluralism – ja tack!

41 Vad är skillnaden mellan restaurering och renovering?

42 Notiser

www.kulturvarlden.se

Inför utökning av det nationella kulturarvet?

SVERIGES NATIONELLA kulturarv – de kulturmiljöer som för all framtid ska ägas av staten – är inte något konstant och oföränderligt. Genom århundradena har kulturarv lagts till kulturarv och kulturmiljöerna har fått sin särprägel av det samhällsskede då de skapades. Vissa tidsperioder har avsatt större spår i det nationella kulturarvet än andra. Det som vi i dag räknar till det nationella kulturarvet består till största delen av kulturmiljöer som är skapade under 15-, 16- och 1700-talen. De är nästan alltid statliga byggnadsminnen. En del är till och med världsarv.

En fråga som kan ställas är om det som nu räknas in i det nationella kulturarvet verkligen är just de kulturmiljöer som har varit centrala för utvecklingen av det svenska samhället. Är vissa typer av miljöer överrepresenterade och andra underrepresenterade?

Ur vissa perspektiv kan tyckas att det finns gott om försvarsanläggningar – men finns alla tidsskeden representerade? Hur är det med försvarsminnena från det kalla krigets period? Ur andra perspektiv hävdas att för Sveriges utveckling centrala industrimiljöer borde räknas in i större utsträckning än för närvarande. Utan den svenska bergsnärningen, med alla spår den lämnat i form av gruvor, hyttor, hamrar, kolmilor och brukssamhällen, skulle inte Sverige vara vad det är i dag. För att inte tala om skogsbruket! Ur ytterligare andra perspektiv kan Sverige ses som en viktig sjöfartsnation, där hamnar, varv och fyrar ska ges möjlighet att berätta sin historia. Vad bevarar vi av dessa? Och tänk när järnvägs- och brobyggandet möjliggjorde effektiva transporter av det som utvanns av våra naturtillgångar! Utan det hade vi stått oss slätt som industrination!

En annan fråga är om de miljöer som i dag pekats ut som det nationella kulturarvet är de som på bästa sätt kan berätta den svenska historien för dagens historieintresserade allmänhet? Vad har legat till grund för urvalet? I valet mellan flera likvärdiga alternativ – har det som är lättast att levandegöra valts ut? Eller har andra kriterier styrts? Tycker vi i dag att rätt kriterier använts?

I samband med bildandet av Statens fastighetsverk genomfördes en ambitiös urvalsprocess för att identifiera vad som skulle räknas till det nationella kulturarvet. Men vissa kategorier av kulturmiljöer lämnades åt framtiden att ta ställning till. Det gällde bland annat – förutom de sentida försvarsanläggningarna – vägarnas, järnvägarnas, luftfartens, sjöfartens, postväsendets, telekommunikationens, domstolsväsendets och kriminalvårdens kulturminnen.

Dessa frågor är givetvis fundamentala – särskilt i en situation där betydande resursknapphet råder när det gäller förutsättningar att bevara, förädla och levandegöra för Sverige omistliga symboler. Det kanske är dags för en mer genomgripande samlad genomgång och översyn av det som i dag ingår, och det som kanske borde ingå, i det nationella kulturarvet. En utredning och bred debatt om dessa fundamentala frågor skulle säkert också öka allmänhetens, massmedias och därmed det politiska intresset för allas vårt gemensamma kulturhistoriska arv. Nog måste centrala delar av det som under århundradena skapats av mänsklig hand och som dessutom är ett uttryck för en fantastisk mångkultur värderas åtminstone i paritet med det intresse som visas naturvärden.

BO JONSSON
Generaldirektör

